

การศึกษาประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ของครู
ระดับประถมศึกษาในบริบทอาเซียน
A Study of Elementary School History Teachers' Experiences
in the Context of the ASEAN Community

ศุจีภรณ์ แก้วเทพ¹
Sujeeporn Kaewthep¹

Received: December 19, 2018

Revised: April 1, 2019

Accepted: April 9, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้วัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิด ทักษะ และภูมิหลังของครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ระดับประถมศึกษา และ 2) ศึกษาการตีความและให้ความหมายประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในบริบทอาเซียนของครูผู้สอนระดับประถมศึกษา ซึ่งการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้แนวทางการวิจัยแนวปรากฏการณ์วิทยา โดยอาศัยแนวคิดปรากฏการณ์วิทยาอรรถปริวรรต ของ Martin Heidegger ที่มุ่งการตีความหมายประสบการณ์ชีวิตของมนุษย์เป็นหลัก เพื่อศึกษาเกี่ยวกับแก่นแท้ของสิ่งที่ปรากฏการณ์หรือการแสดงตัวตนของวิถีทางแต่ละคน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างจำนวน 6 คน ผ่านวิธีการคัดเลือกอาสาสมัครแบบเจาะจง เก็บข้อมูลจากการใช้แบบสอบถาม แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ ผลการศึกษา พบว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ของครูผู้สอนระดับประถมศึกษามีส่วนช่วยปลูกฝังค่านิยมรักชาติให้แก่ผู้เรียน ซึ่งเอกลักษณ์ในการจัดการเรียนการสอนสะท้อนภูมิหลังประสบการณ์การดำเนินชีวิตที่หล่อหลอมให้ครูผู้สอนมีลักษณะความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก พฤติกรรม และลักษณะการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะบุคคล ส่งผลต่อบรรยากาศชั้นเรียน พฤติกรรม การตัดสินใจ และปฏิสัมพันธ์ของครู

¹ นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต คณะวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (Student, Master Degree of Education, Faculty of Learning and Education, Thammasat University)
Email: mic_kung@hotmail.com

ต่อผู้เรียน เพื่อนร่วมงาน วิชาชีพ และสังคม โดยการตีความประสบการณ์ของผู้สอนที่มีต่อวิชาประวัติศาสตร์ในบริบทอาเซียนทำให้นิยามประวัติศาสตร์เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เน้นการค้นพบความรู้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการสืบสอบเป็นการเน้นกระบวนการถ่ายทอดข้อมูลส่งต่อกัน ฉะนั้นครูจึงมีบทบาทสำคัญในการส่งต่อประวัติศาสตร์สู่ผู้เรียน

คำสำคัญ: รัฐชาติ, สังคมพหุลักษณ์, พหุวัฒนธรรม

Abstract

This research aims at investigating 1) the concept, attitude, and the background of History teachers in primary education level and 2) their interpretation and teaching management experiences of History subject. This qualitative research uses Phenomenological Approach and is based on the Hermeneutic Phenomenology of Martin Heidegger, with an aim of interpreting human life experiences to study the essence of the phenomenon or the identity of individuals. There were six sample population in this research chosen through the method of Purposive Sampling. The data were collected from questionnaires, observations, and interviews. The study found that the management process of History class helps instilling patriotic values to students. The teaching character reflects the backgrounds of life experience of the instructors, which include their behavior, decision making skills, interaction with learners, workmates, profession, and society. The interpretation of history from the experience of teachers teaching the History in ASEAN Context subject formed a new definition of history. The teaching character moved from an inquiry process to a translating process. Therefore, teachers played an important role in passing history to students.

Keywords: Nation State, Plural Society, Multicultural

บทนำ

“ประวัติศาสตร์” เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของมนุษย์เพื่อสืบเสาะหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องราวความเปลี่ยนแปลงของสังคม รวมถึงปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ในอดีตซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้นั้นในสังคม (แถมสุข นุ่มนนท์, 2518; สมศักดิ์ ชูโต, 2518) การเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ในสถานศึกษาจึงนับว่ามีความสำคัญในการเสริมสร้าง

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมาของมนุษย์ ตลอดจนเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในปัจจุบันของแต่ละประเทศมักจะสร้างวาทกรรมรัฐชาติเพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีความรักและหวงแหนชาติบ้านเมือง และยังใช้ วาทกรรมดังกล่าวในการสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่ประเทศชาติของตน (อัครพงษ์ คำคุณ, 2558 อ้างถึงใน ภาคิน นิมนานธวงศ์ และณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, 2558)

เมื่อสังคมก้าวสู่ยุคโลกาภิวัตน์ที่เต็มไปด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมีเทคโนโลยีเป็นตัวเร่งให้เกิดการผสมผสานวัฒนธรรมต่าง ๆ จึงมีการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียน (ASEAN) หรือประชาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The Association of Southeast Asian Nations) ประกอบด้วยประเทศสมาชิกทั้งหมด 10 ประเทศ ได้แก่ ไทย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ บรูไน เวียดนาม ลาว พม่า และกัมพูชา ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง และด้านสังคมและวัฒนธรรม ทำให้ประชาชนของแต่ละประเทศในฐานะสมาชิกของประชาคมอาเซียนสามารถติดต่อเพื่อแลกเปลี่ยนและประสานความร่วมมือกันง่ายขึ้น ซึ่งการเข้าร่วมกลุ่มประชาคมอาเซียนอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2559 ทำให้เกิดการไหลบ่าทางวัฒนธรรมกลายเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม และบริบททางสังคมของประเทศไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงไป (ประยุทธ์ จันทร์โอชา, 2559)

ทั้งนี้หลังจากการเกิดของประชาคมอาเซียน การปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์จึงเป็นวาระสำคัญวาระหนึ่งในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีที่มีมติให้เร่งแก้ไข (มติชนออนไลน์, 2559) เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการรักษาและถ่ายทอดค่านิยมทางวัฒนธรรม อันเป็นรากฐานของสังคมให้แก่เด็กและเยาวชนพร้อม ๆ กับการช่วยพัฒนาศักยภาพในการปรับตัวท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมสากล เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนเรียนรู้และยอมรับความแตกต่างอย่างหลากหลายในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรม (อมรวิทย์ นาครทรรพ, 2550 อ้างถึงใน อภัยชนม์ สัจจะพัฒนกุล, 2555)

ด้วยเหตุนี้การเรียนรู้อาษาประวัติศาสตร์ตามความเป็นจริงในมิติที่หลากหลายจึงนับว่ามีความสำคัญต่อการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมาของมนุษย์ ตลอดจนเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นระหว่างมิตรประเทศ โดยการจัดการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์มีส่วนสำคัญในการสร้างความรู้ความเข้าใจพื้นฐานที่ถูกต้องแก่ผู้เรียนโดยเฉพาะระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นวัยที่มีพัฒนาการสำคัญในการเตรียมความพร้อมจากวัยเด็กสู่วัยรุ่น เพื่อเป็นผู้ใหญ่ที่สามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างปกติสุข (Luhmer, 1990; สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2549) แต่จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า การศึกษาเกี่ยวกับการตีความและให้

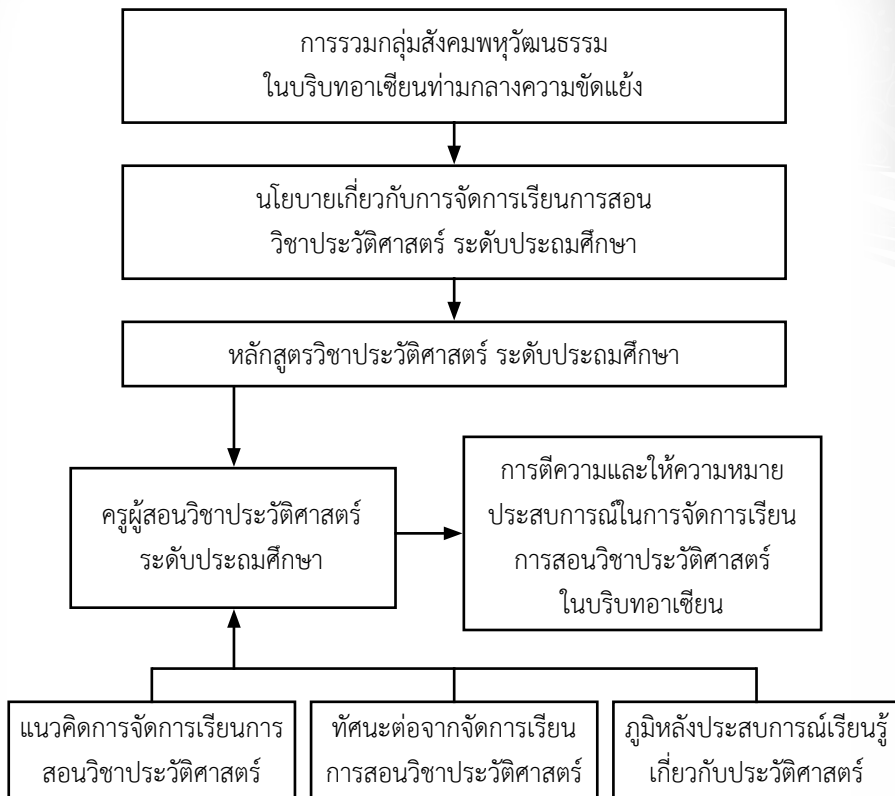
ความหมายประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ในบริบทห้องเรียนจริงยังมีน้อย ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวคิด ทักษะ และภูมิหลังประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับการออกแบบการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ ระดับประถมศึกษา ซึ่งจะเป็นการสะท้อนประสบการณ์ของครูในด้านการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ในโรงเรียนในบริบทห้องเรียนจริงท่ามกลางกระแสพหุวัฒนธรรมยุคอาเซียน ว่ามีการส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับแนวทางการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนมากน้อยเพียงใด โดยแนวคิด ทักษะ และภูมิหลังของครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกันอาจจะมีผลต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอน การถ่ายทอดข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ รวมถึงแนวทางการสร้างความตระหนักต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างเอื้ออาทรแก่ผู้เรียนที่แตกต่างกันหรือคล้ายคลึงกัน ซึ่งจะทำให้ทราบเบื้องหลังการส่งต่อประวัติศาสตร์ของครูผู้สอนระดับประถมศึกษาเมื่อประเทศไทย ก้าวเข้าสู่สังคมรูปแบบเปิด

ด้วยเหตุนี้ครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอนที่จะสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนรับรู้และเข้าใจประวัติศาสตร์ตามบริบทความจริง อันจะนำไปสู่การลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมแห่งความร่วมมือท่ามกลางความแตกต่างหลากหลาย ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำพาความเอื้ออาทรมาสู่ประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทักษะ และภูมิหลังของครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ระดับประถมศึกษา
2. เพื่อศึกษาการตีความและให้ความหมายประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในบริบทอาเซียนของครูผู้สอนระดับประถมศึกษา

แนวคิดทฤษฎีและกรอบความคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

ผู้วิจัยได้วางกรอบความคิดการวิจัยโดยเริ่มต้นจากการศึกษาสภาพปัญหาการรวมกลุ่มสังคมพหุวัฒนธรรมในบริบทอาเซียนที่ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งทางวัฒนธรรม เนื่องจากประชาชนชาติอาเซียนมีลักษณะความเป็นชาตินิยมสูงในแต่ละชนชาติ จึงส่งผลให้เกิดอุปสรรคในการสร้างความร่วมมือ (มรดกวงศ์, 2558 อ้างถึงใน ภาคิน นิมมานธวงศ์ และณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, 2558) การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในโรงเรียนระดับประถมศึกษาจึงมีส่วนสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ที่ถูกต้องอย่างตรงไปตรงมาเกี่ยวกับความเป็นมาของแต่ละชนชาติ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจและเสริมสร้างบรรยากาศแห่งความเอื้ออาทรให้เกิดขึ้นในสังคมพหุวัฒนธรรม ทั้งนี้การจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ย่อมต้องนำนโยบายในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ และหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ ที่ได้กำหนดไว้มาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบการเรียนการสอนแก่ผู้เรียน ซึ่งสภาพแวดล้อมของสังคมพหุวัฒนธรรมในบริบทอาเซียนยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ครูผู้สอนต้องคำนึงถึงในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม

อย่างไรก็ตามแม้ว่าการจัดการเรียนการสอนของผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์จะมีทิศทางในการจัดการเรียนการสอนที่ค่อนข้างชัดเจนจากการกำหนดนโยบายและหลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปสู่บริบทอาเซียน แต่ครูสอนวิชาประวัติศาสตร์ที่มีแนวคิด ทัศนคติ และภูมิหลังที่แตกต่างกันย่อมส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนมีลักษณะเฉพาะ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยให้ความสนใจที่จะศึกษาการตีความและให้ความหมายประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ เพื่อทำความเข้าใจความหมายของประสบการณ์ที่มีต่อครูผู้สอน

บททวนวรรณกรรม

1. สถานะวิชาประวัติศาสตร์ในหลักสูตรโรงเรียน

“ประวัติศาสตร์” เป็นการสืบเสาะหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องราวการเปลี่ยนแปลงของสังคม รวมถึงปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ในอดีต ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้นั้นในสังคม (แถมสุข นุ่มนนท์, 2518; สมศักดิ์ ชูโต, 2518) โดยประวัติศาสตร์เป็นผลผลิตจากนักประวัติศาสตร์ (Product of the Historian) ที่ได้ตีความหลักฐานผ่านกระบวนการสืบสอบ (Inquiry) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับ ดังนั้นการเขียนประวัติศาสตร์จึงเป็นสิ่งที่แสดงถึงการเข้าใจตนเองของมนุษยชาติ (Benjamin C. Cox.1, 1971)

ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่า ในอดีตวิชาประวัติศาสตร์เคยถูกโจมตีอย่างหนักเนื่องจากมีความล่อแหลมต่อการสร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นในสังคม เหตุผลประการหนึ่งเกิดจากการขยายตัวของความรู้อย่างรวดเร็ว เรียกว่า การระเบิดตัวของความรู้ (Knowledge explosion) ซึ่งเป็นผลจากการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ทำให้เกิดสาขาวิชาการใหม่ ๆ และมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่ช่วยยกระดับคุณภาพความเป็นอยู่ของผู้นั้น ในสังคมจนเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จึงทำให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของเรื่องราวในอดีตน้อยลง (Martin Booth, 1971) อีกประการหนึ่ง เมื่อการเปลี่ยนแปลงค่านิยมและวิถีการสื่อสารที่เป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นตัวแปรหนึ่งที่ทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจกัน จึงทำให้คุณค่าของวิชาประวัติศาสตร์บนพื้นฐานค่านิยมเสรีนิยมแบบเก่า (Old Liberal Values) ที่สอนเกี่ยวกับการตัดสินใจอย่างมีดุลยพินิจตามขอบเขตอำนาจรัฐมีความหมายลดน้อยลง กล่าวคือ เมื่อข้อมูลข่าวสารจำนวนมากสามารถส่งต่อกันได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ผู้คนเริ่มเรียนรู้ที่จะพิจารณาข้อมูลข่าวสารด้วยตนเองและเลือกตัดสินใจเชื่อข้อมูลตามกระบวนการคิดของตนโดยไม่รื้อข้อสรุปหรือข้อเท็จจริงจากภาครัฐ ส่งผลให้ดุลยพินิจของรัฐมีอิทธิพลต่อความคิดความเชื่อของคนในสังคมลดลง ด้วยเหตุนี้ผู้สอนหลายคนจึงนำวิชาอื่น ๆ เช่น วิชาสังคมศึกษา (Social

Studies) วิชาหน้าที่พลเมือง (Civics) มาสอนแทนวิชาประวัติศาสตร์ เนื่องจากเห็นว่ามีความสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันของผู้เรียนมากกว่าการสอนเรื่องราวในอดีต ดังนั้นจึงส่งผลให้วิชาสังคมศึกษาและวิชาหน้าที่พลเมืองได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นตามลำดับ (Pamela, 1974)

ด้วยเหตุนี้จึงเห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในอดีตไม่ค่อยได้รับความนิยม เนื่องจากเนื้อหาวิชาไม่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้เรียน จากข้อค้นพบข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับสถานะของวิชาประวัติศาสตร์ในปัจจุบันจากมุมมองของครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะในบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมพหุวัฒนธรรมเพื่อวิเคราะห์ปรากฏการณ์การสอนวิชาประวัติศาสตร์ที่กำลังเกิดขึ้น ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการตีความหาความหมายของสถานะวิชาประวัติศาสตร์ท่ามกลางกระแสสังคมแบบเปิด

2. เป้าหมายของการสอนวิชาประวัติศาสตร์ (Goals of Teaching History)

2.1 นักเรียนมีความคิดทางประวัติศาสตร์ (Historically) จากการเรียนรู้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical History) ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่าง ๆ อย่างมีแบบแผนและมีเหตุผล

2.2 นักเรียนมีทักษะในการวิเคราะห์วิจารณ์โดยอาศัยหลักฐานหรือข้อมูลมาสนับสนุนข้อเท็จจริงที่ศึกษา

2.3 นักเรียนนำความรู้จากการศึกษาเรื่องราวในอดีตมาทำความเข้าใจและแก้ปัญหาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพื่อลดปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น

2.4 นักเรียนเข้าใจเหตุการณ์ในอดีตที่ส่งผลถึงปัจจุบันและมีอิทธิพลต่ออนาคต

2.5 นักเรียนมีความสนุกในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ซึ่งสะท้อนถึงความสำเร็จในการสอนของครู เพราะหากผู้เรียนมีความชื่นชอบการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ย่อมส่งผลให้ทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับคุณค่าของเรื่องราวความเป็นมาในอดีต (Leonard, 1973)

3. แนวทางการจัดกระบวนการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์

การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการให้คำแนะนำหรือให้แนวทางแก่ผู้เรียนในการฝึกฝนทักษะกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์ (E.H. Dance, 1967) ซึ่งโดยทั่วไปแนวทางการจัดกระบวนการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ดังนี้

3.1 การเตรียมการสอน (ก่อนสอน) เป็นภารกิจสำคัญของผู้สอน ซึ่งผู้สอนจำเป็นต้องทราบล่วงหน้าว่าจะสอนอะไร เพื่อจุดประสงค์ใด ใช้สื่อการสอนอะไร วัดและประเมินผลโดยวิธีใด หากผู้สอนมีการเตรียมการสอนอย่างถูกต้องตามหลักการย่อมช่วยให้เกิดความมั่นใจในการสอน ทำให้สอนได้ครอบคลุมเนื้อหาอย่างมีแนวทางและมีเป้าหมาย ซึ่งจะเป็นการสอนที่มีคุณค่าแก่นักเรียน

3.2 การจัดการเรียนการสอน (ขณะสอน) ควรดำเนินการตามแผนการสอนที่กำหนดไว้ ดังนี้

3.2.1 ชี้นำเข้าสู่บทเรียน ได้รับความสนใจ และเตรียมความพร้อมแก่นักเรียนโดยใช้เวลาไม่มากนัก ไม่เกิน 10 เปอร์เซ็นต์ของเวลาที่ใช้สอนทั้งหมด

3.2.2 ขั้นตอนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ครอบคลุมการฝึกปฏิบัติให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถในลักษณะกลุ่มและรายบุคคล โดยมีรูปแบบการดำเนินการสอนตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนศึกษาเอกสารหรือหลักฐานทางประวัติศาสตร์

3.2.3 ขั้นสรุป เป็นการทบทวนความรู้ความเข้าใจที่ได้เรียนมาทั้งหมด จึงควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียบเรียงความรู้ ความคิด และลงมือสรุปเป็นแนวความคิดหรือข้อความ อาจมีการอภิปรายร่วมด้วย โดยผู้สอนทำหน้าที่เป็นเพียงผู้แนะแนวทางเท่านั้น

3.3 การประเมินผล (หลังการสอน) เกิดขึ้นหลังจากดำเนินการสอนว่าเป็นไปตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใด โดยครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์สามารถประเมินผลตนเองได้จากการบันทึกหลังสอน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนครั้งต่อไป ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. แนวคิดปรากฏการณ์วิทยาอรรถปริวรรต

Martin Heidegger (1889-1959) ได้พัฒนาแนวคิดการศึกษาปรากฏการณ์วิทยาอรรถปริวรรต หรือปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความ (Hermeneutic phenomenology or Interpretive phenomenology) ที่เน้นการตีความหมายประสบการณ์ของบุคคลเป็นหลัก (ชาย โพลิตา, 2556) โดยเชื่อว่า สิ่งที่เป็นอยู่ (Being) เวลา (Timing) มีความหมายในตัวเอง (Meaning) สามารถตีความได้ และภาษามีความสำคัญมากในการตีความ ซึ่งผู้ศึกษาต้องมีความเข้าใจในสิ่งแวดล้อมของบุคคลนั้น ๆ ดังนั้นผู้วิจัยจึงไม่สามารถแยกตนออกจากการศึกษาได้ (อัญญา พลตเปลื้อง, 2556) ด้วยเหตุนี้บุคคลจึงมีความสำคัญมากต่อการศึกษา โดยแต่ละบุคคลจะมีความรู้สึกนึกคิดต่อประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นประสบการณ์เฉพาะบุคคล และให้ความหมายตามความคิดของแต่ละคนที่อาจแตกต่างจากผู้อื่น (Leonard V.W.A, 1989) โดยมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

4.1 บุคคลเป็นผู้อยู่ในสิ่งแวดล้อม (The person as having a world) หมายถึง บุคคลมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวตั้งแต่เกิด ไม่สามารถแยกจากกันได้ สิ่งแวดล้อมในที่นี้ ได้แก่ ภาษา วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ในบริบท ของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งผู้วิจัยควรมีความเข้าใจสิ่งแวดล้อมที่ศึกษา

4.2 บุคคลเป็นผู้ทรงคุณค่า (The person as being for whom things significance and value) หมายถึง บุคคลเป็นผู้ให้ความหมายในเรื่องต่าง ๆ ตามสิ่งแวดล้อม ภาษา และวัฒนธรรม คุณลักษณะพื้นฐานของแต่ละคนจะแสดงออกมาจากการรับรู้และประสบการณ์ ผู้วิจัยจึงควรให้ความสำคัญต่อมุมมอง ความคิด และความเข้าใจต่อบุคคลในบริบทนั้น ๆ

4.3 บุคคลเป็นผู้แปลความหมาย (The person as self-interpreting) หมายถึง บุคคลเป็นผู้ให้ความหมายตามความคิดและประสบการณ์ของตนเองโดยปราศจากทฤษฎีต่าง ๆ เป็นการรับรู้เฉพาะของบุคคลตามการให้ความสำคัญที่เป็นพื้นภูมิหลังของบุคคล

4.4 บุคคลเป็นการรวมเข้าไว้ด้วยกัน (The person as embodied) หมายถึง บุคคลมีลักษณะความรู้สึกร่วมกันเข้าไว้ด้วยกัน ส่งผลให้การให้ความหมายแบบแผนการดำรงชีวิตภายใต้สภาพแวดล้อมที่สัมพันธ์กันไม่สามารถแยกเป็นส่วน ๆ ได้

4.5 บุคคลมีมิติของการเวลา (The person in time) หมายถึง บุคคลมีความเป็นอยู่ตามมิติของเวลาและ ตามประสบการณ์ที่ได้รับในอดีต ซึ่งส่งผลเกี่ยวเนื่องถึงอนาคต

ทั้งนี้ นักปรากฏการณ์วิทยาที่มีทัศนะต่อประสบการณ์ที่เป็นจริงว่า ไม่จำเป็นต้องรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสเสมอไป แต่บางอย่างสามารถเข้าถึงได้ด้วยการหยั่งรู้ (Intuition) ผ่านความเข้าใจถึงความรู้สึกละเอียดหรือสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคล กล่าวคือ ประสบการณ์เดียวกันย่อมมีแก่นแท้ (Essence) เดียวกัน หรือมีโครงสร้างเดียวกัน ตามความหมายที่คนเข้าใจร่วมกันหรือเข้าใจตรงกันจากการศึกษาลักษณะร่วมกันของประสบการณ์ในเรื่องเดียวกันจากคนหลาย ๆ คน (อัญญา พลตเปลื้อง, 2556)

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำเสนอการตีความและให้ความหมายประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ของครูผู้สอนระดับประถมศึกษา ซึ่งจะช่วยให้ทราบเบื้องหลังการส่งต่อประวัติศาสตร์ของครูผู้สอนระดับประถมศึกษาเมื่อประเทศไทยก้าวสู่สังคมรูปแบบเปิด

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ระดับชั้นประถมศึกษา ปีการศึกษา 2560 ในโรงเรียนขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร คณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ที่มีการจัดการศึกษาโดยยึดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างจำนวน 6 คน ผ่านวิธีการคัดเลือกอาสาสมัครแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. วิธีการสอบถาม ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลทั่วไปของผู้สอน วิชาประวัติศาสตร์ระดับชั้นประถมศึกษา ปีการศึกษา 2560 ได้แก่ ชื่อ-นามสกุล เพศ อายุ วุฒิ การศึกษา ที่อยู่ สถานที่ทำงาน ระดับชั้นที่สอน วิชาอื่นที่สอนนอกจากวิชาประวัติศาสตร์

2. วิธีการสังเกต ใช้แบบสังเกตเป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลการจัดการเรียนการสอน วิชาประวัติศาสตร์ ผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ระดับชั้นประถมศึกษา ปีการศึกษา 2560 เช่น ด้าน เทคนิควิธีการสอน การใช้สื่อประกอบการ จัดการเรียนการสอน การสร้างปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียน ภาษาพูด บุคลิก ท่าทาง อารมณ์ความรู้สึก การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในชั้นเรียน

3. วิธีการสัมภาษณ์ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) ที่มีการวางแผนคำถามอย่างมีขอบเขตหรือทิศทางที่ยืดหยุ่นสามารถเปิดกว้างประเด็นที่อาจเกิดขึ้นจากการสนทนา เช่น แนวคิดในการใช้เทคนิควิธีการสอน การใช้สื่อประกอบการจัดการเรียน การสอน ความรู้สึกก่อน ขณะ และหลังการจัดการเรียนการสอน ทักษะด้านความตระหนักถึง คุณค่าวิชาประวัติศาสตร์ในบริบทอาเซียน

โดยผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสังเกต และแบบ สัมภาษณ์ ให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนวิชาประวัติศาสตร์ จำนวน 1 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการประถมศึกษา จำนวน 2 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิง เนื้อหาของแบบสอบถามโดยการหาค่า IOC ซึ่งรายการคำถามส่วนใหญ่มีค่า IOC คือ 1 ดังนั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจึงมีความตรงเชิงเนื้อหา รวมทั้งรายการคำถามในแบบสังเกตและ แบบสัมภาษณ์ที่ได้จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเช่นเดียวกับ แบบสอบถามด้วย

ผลการศึกษา

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการสอน วิชาประวัติศาสตร์ของผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ ระดับชั้นประถมศึกษา ปีการศึกษา 2560 โรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้แนวทาง การวิจัยแนวปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenological Approach) แนวคิดปรากฏการณ์วิทยา อรรถปริวรรต (Hermeneutic phenomenology) ของ Martin Heidegger (1889-1959) เพื่อตีความและอธิบายสิ่งที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาเกี่ยวกับการให้ความหมายประสบการณ์การ จัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ในบริบทอาเซียนของครูผู้สอน การให้ความหมายต่อ วิชาประวัติศาสตร์ และทักษะของครูผู้สอนต่อวิชาประวัติศาสตร์ว่ามีคุณค่าหรือมีความสำคัญต่อ

สังคมพหุวัฒนธรรมในบริบทอาเซียนอย่างไร โดยใช้ระยะเวลา เก็บรวบรวมข้อมูล 1 ภาคการศึกษา ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2560 จนกระทั่งถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2561 เพื่อมุ่งทำความเข้าใจความหมายของประสบการณ์ของผู้สอนเป็นหลัก และเลือกใช้ประเภทการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Inductive Content Analysis) คือ การตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากปรากฏการณ์ที่รวบรวมเหตุการณ์ต่าง ๆ พิจารณาลักษณะร่วมของข้อมูล เพื่อสรุปลักษณะร่วมของการศึกษา นำเสนอข้อมูลในรูปแบบการเขียนเชิงพรรณนาอธิบายบริบทของปรากฏการณ์ที่ศึกษา จากการศึกษาทำให้ได้ข้อมูลที่น่าสนใจหลายประเด็น หากประเด็นใดที่ผู้เข้าร่วมวิจัยมีความคิดเห็นที่คล้ายคลึงกัน ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างบทสัมภาษณ์ผู้ร่วมวิจัยท่านใดท่านหนึ่งประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล จากการศึกษาสามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

ตอนที่ 1 แนวคิด ทศนะ และภูมิหลังของครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์

ในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ผู้สอนจะยึดหลักตามตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) และเน้นเนื้อหาตามหนังสือเรียนวิชาประวัติศาสตร์ในแต่ละระดับชั้น เพื่อให้ผู้เรียนมีองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวความเป็นมาในอดีตที่ใกล้เคียงกัน ดังที่ปรากฏตอนหนึ่งในบทสัมภาษณ์ ความว่า

“ดูเนื้อหาว่าเราสอนเรื่องนี้ แล้วก็เอาในหนังสือ” (ID: 3)

“เน้นเนื้อหาในหนังสือเรียน เพราะต้องสอนเหมือนกัน
ทุกห้อง ขอบเขตเนื้อหาที่จะได้รู้เหมือน ๆ กัน” (ID: 5)

โดยในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์มีความคาดหวังให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการความเป็นมาของมนุษย์ในอดีต รวมทั้งความเป็นมาของชาติไทย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกรักและมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนตระหนักเห็นถึงวีรกรรมสำคัญอันทรงคุณค่าของบรรพบุรุษไทย ดังข้อมูลจากบทสัมภาษณ์ตอนหนึ่ง ความว่า

“ปลูกฝังนักเรียนให้รู้จักรักชาติ ขนบธรรมเนียม อะไร
หลาย ๆ อย่าง ว่ากว่าจะเป็นประเทศไทยเราผ่านมายังไง คนรุ่น
ก่อนเขาลำบากต้องสู้รบอะไรมา ทำให้นักเรียนได้รักชาติ” (ID: 1)

“อยากให้นักเรียนรู้ว่าประวัติของชาติไทยเราเกิดขึ้นมาได้
อย่างไร เพราะใคร ในการดำรงชีวิตก็คงไม่ได้ใช้ร้อยเปอร์เซ็นต์แต่ถ้าเอาไป
เป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อจะใช้ได้” (ID: T3)

“....จะได้ว่าบรรพบุรุษทำอะไรให้ รู้ และเข้าใจ สำนึก
รักชาติ เรียนรู้อย่างลึกซึ้ง ได้บทเรียนเอามาแก้ไขปัจจุบัน อย่างน้อย
ก็ให้นักเรียนได้เข้าใจ และสามารถปรับตัวได้” (ID: 5)

“อยากปลูกฝังให้นักเรียนรักความเป็นไทย ให้นักเรียนรู้
ประวัติศาสตร์ชาติไทยเป็นอย่างไร ได้จิตสำนึกในการรัก ภูมิใจใน
ความเป็นไทย ภูมิใจในบุคคลสำคัญของชาติ” (ID: T6)

จากการศึกษา พบว่า นอกจากผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์จะเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ความ
เข้าใจเกี่ยวกับ เรื่องราวในอดีต เกิดความรักความภาคภูมิใจในความเป็นไทย และรู้จักชื่นชม
วีรกรรมของบรรพบุรุษไทย ผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ยังมีความคาดหวังให้ผู้เรียนสามารถนำ
องค์ความรู้ไปใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาในระดับขั้นที่สูงขึ้น ตลอดจนสามารถนำความรู้ที่ได้
ไปใช้ในการปรับตัวอยู่ท่ามกลางสังคมที่มีความแตกต่างและหลากหลายได้อย่างปกติสุข
ซึ่งการปลูกฝังค่านิยมรักชาติแก่ผู้เรียนเป็นสิ่งที่แฝงอยู่ในความคาดหวังในการจัดการเรียนการสอน
วิชาประวัติศาสตร์ภายใต้บริบทอาเซียน โดยพบว่า ผู้สอนจะใช้การบอกเล่าเป็นกระบวนการ
หล่อหลอมให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกรักชาติเป็นส่วนใหญ่ บางครั้งอาจมีสื่อรูปภาพประกอบการสอน
การแสดงบทบาทสมมติ หรือใช้วิธีการสาธิตให้ผู้เรียนสังเกตและมีโอกาสปฏิบัติจริงร่วมด้วย
โดยมีครูเป็นต้นแบบหรือแบบอย่างให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ตรงตาม
เนื้อหาหลักที่ผู้สอนต้องการถ่ายทอด เช่น การยืนตรงทำความเคารพเพลงชาติไทย การไหว้
การใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง การละเล่นไทย การแต่งกายชุดไทย ซึ่งวาทกรรมดังกล่าว
สามารถสร้างความตระหนักรู้ให้ผู้เรียนเกิดความรักและภาคภูมิใจในความเป็นไทย ดังตอนหนึ่ง
ของการให้สัมภาษณ์ผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ ความว่า

“...ไม่ว่าจะเป็นการเล่น ประเพณี วัฒนธรรม ส่วนใหญ่
จะเป็นรูป และปฏิบัติจริง เช่น การไหว้ การคลานเข้า ทำให้นักเรียน
ดู แล้วให้ทุกคนทำด้วย ให้ภูมิใจ....” (ID: 2)

“...เล่าเรื่องประเพณีวัฒนธรรมให้นักเรียนฟัง แล้วก็ปฏิบัติ
ด้วย นอกจากครูจะปฏิบัติ ครูก็เล่นบทบาทสมมติ สมมติคนนี้เป็นครู
ครูก็เป็นเด็กทำให้นักเรียนดู แล้วพอทำเสร็จ ทุกคนได้ลงมือทำและ
ปฏิบัติจริง ถ้าเรามีหลอกล่อ แอบเล่าเรื่องต่าง ๆ นักเรียนก็จะอยาก
ฟัง แล้วเขาก็จะพาเพลินหน่อย....” (ID: 6)

ทั้งนี้นอกจากผู้สอนจะสามารถตระหนักรู้ถึงความสำคัญของวิชาประวัติศาสตร์ที่มีต่อ
บริษัทสังคมไทยในการสร้างความสามัคคีปรองดองให้แก่คนในชาติแล้ว ในการถ่ายทอดองค์
ความรู้วิชาประวัติศาสตร์ผู้สอนยังมีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบรรยายหรือเล่าเรื่องเป็น
ส่วนใหญ่ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถจดจำสาระสำคัญที่ผู้สอนต้องการเน้นย้ำ ซึ่งเป็นลักษณะการ
จัดการเรียนการสอนเช่นเดียวกับประสบการณ์การเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ของผู้สอนในอดีต
ดังที่ปรากฏในบทสัมภาษณ์ ความว่า

“สอนเหมือนครูที่เคยสอน เล่าเรื่อง ก็สอนให้นักเรียน
จำอยู่ดี” (ID: T3)

“สอนเหมือนครูที่เคยสอน คือมีรูปให้นักเรียนดู ใช้การ
บรรยาย เล่า เพราะเป็นเรื่องเล่า...” (ID: T5)

“ครูเก่าที่เขาสอน เขาจะเป็นคนไม่เก่ง คนสอนสไตล์
สังคมต้องเป็นคนเล่าเรื่องราวได้เก่ง นักเรียนสนใจ ชอบพูด
เหมือนติดตลกให้คลายเครียด เพราะเป็นวิชาที่เครียด...” (ID: 6)

ด้วยเหตุนี้การจัดการเรียนการสอนของผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ระดับประถมศึกษา
ในบริบทอาเซียน จึงมีลักษณะการสอนแบบบรรยายหรือเล่าเรื่องตามทัศน์และการรับรู้ของผู้สอน
เพื่อถ่ายทอดข้อค้นพบเกี่ยวกับเรื่องราว ในอดีตให้ผู้เรียนได้จดจำ จึงมีความเป็นไปได้ว่าแนวคิด

การปลูกฝังความเป็นชาติที่หล่อหลอมผู้สอนในอดีตเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างครูเพื่อส่งต่อเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ให้ผู้เรียนได้รับรู้และเข้าใจในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน สะท้อนให้เห็นถึงประสบการณ์ภูมิหลังของผู้สอนที่ส่งผลต่อแนวคิดและทัศนคติในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์เพื่อส่งต่อเรื่องราวความเป็นมาในอดีตสู่ผู้เรียน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนของผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์จะมีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียนมากขึ้น แต่ยังพบว่าการสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของวิชาประวัติศาสตร์ผ่านการค้นพบความรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน รวมทั้งการกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักเชื่อมโยงองค์ความรู้ให้สอดคล้องกับบริบทการดำเนินชีวิตประจำวันในสังคมพหุวัฒนธรรมยังมีไม่มากเท่าที่ควร ดังนั้น “ครู” จึงยังเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์แก่ผู้เรียนในบริบทห้องเรียน

ตอนที่ 2 การตีความและให้ความหมายประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในบริบทอาเซียนของครูผู้สอนระดับประถมศึกษา

จากการศึกษาพบว่า ผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ระดับประถมศึกษาที่มีความรู้ ความเข้าใจ และมีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ สามารถให้นิยามความหมายของวิชาประวัติศาสตร์ตามความรู้และความเข้าใจของตนได้ ดังข้อมูลจากบทสัมภาษณ์ความว่า

“สิ่งดีๆที่เกิดขึ้นในอดีต” (ID: T1)

“เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มันเลยผ่านมาแล้ว อาจจะนานมาก
หรือว่าเพิ่งไม่นาน เพิ่งเมื่อเช้า ทุกอย่างก็กลายเป็นประวัติศาสตร์...” (ID: T2)

“สิ่งที่เกิดขึ้นแล้วมาศึกษาใหม่ ให้รู้เรื่องราวเก่า ๆ เล่า
สู่กันฟัง” (ID: T5)

“เป็นวิชาที่让孩子们ศึกษาเรื่องราวที่ผ่านมาในอดีต ให้
เห็นความสำคัญของคนในอดีตว่า ได้สร้างอะไรมาบ้าง มันเป็นสิ่ง
ที่ดี นอกจาก让孩子们รู้สมัยใหม่เด็กก็ได้ไปย้อนไปเห็นในสิ่งที่
คนรุ่นก่อนได้ทำอะไรไว้ให้กับเราว่าจะมาถึงทุกวันนี้ และทำให้
เด็กรู้สึกรักในสิ่งตรงนั้น ปลูกฝังเขาให้รู้สึกเห็นถึงคุณค่าของคนอื่น” (ID: T6)

จากข้อมูลข้างต้นจึงสามารถสรุปการตีความและให้ความหมายต่อวิชาประวัติศาสตร์ของผู้สอนระดับประถมศึกษาได้ว่า “วิชาประวัติศาสตร์” คือการศึกษาเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีตเพื่อถ่ายทอดแก่นรู้หลังให้ตระหนักรู้ถึงความดีงามและความสำคัญของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านมา ซึ่งจะทำให้เกิดความรักและหวงแหนอารยธรรมของตน ตลอดจนช่วยสร้างความตระหนักรู้ถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น โดยการตีความและให้ความหมายต่อวิชาประวัติศาสตร์ข้างต้นยังสามารถสะท้อนความคาดหวังของผู้สอนระดับประถมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในชั้นเรียน จึงอาจกล่าวได้ว่าความคาดหวังดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดทิศทางการจัดการเรียนการสอนของผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ระดับประถมศึกษา

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาการให้ความหมายประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ของผู้สอนระดับประถมศึกษาพบว่า ผู้สอนแต่ละบุคคลล้วนมีเอกลักษณ์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ที่แตกต่างและคล้ายคลึงกัน อันเป็นผลมาจากทัศนคติ แนวคิด และภูมิหลังของผู้สอนที่เป็นเบื้องหลังในการส่งต่อเรื่องราวทางประวัติศาสตร์สู่ผู้เรียน ซึ่งสามารถอภิปรายและสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ ดังนี้

1. แนวคิด ทัศนคติ และภูมิหลังของครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ระดับประถมศึกษา

ผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์มีแนวคิดในการออกแบบและจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์โดยยึดเนื้อหาตามมาตรฐานและตัวชี้วัดของสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และเน้นเนื้อหาตามหนังสือเรียนวิชาประวัติศาสตร์ในแต่ละระดับชั้นเป็นหลัก เพื่อให้ผู้เรียนมีองค์ความรู้ใกล้เคียงกัน (ลิขิต ธีระเวคิน, 2523 อ้างถึงใน วนิดา วุฒิสถียร, 2527) โดยหนังสือเรียนวิชาประวัติศาสตร์จะมีเนื้อหาที่ปลูกฝังความเชื่อเรื่องชาติและความจงรักภักดี (เปรมโรจน์ บางอ้อ, 2556) ประกอบกับผู้สอนมีความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของวิชาประวัติศาสตร์ที่มีต่อการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของคนในชาติ จึงทำให้ผู้สอนมีความคาดหวังให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกรักชาติผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยการบรรยายหรือบอกเล่าเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากวิธีการดังกล่าวมีความสะดวกและรวดเร็วสามารถช่วยให้ผู้เรียนซึมซับเรื่องราวความเป็นมาของชนชาติได้ในระยะเวลาที่จำกัด (ทิศนา แคมมณี, 2554) ซึ่งจากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ทั้งหมดได้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาบัณฑิตจากคณะครุศาสตร์หรือคณะศึกษาศาสตร์ โดยผู้สอนบางส่วนสำเร็จการศึกษาจากวิชาเอกสังคมศาสตร์โดยตรง และผู้สอนบางส่วนสำเร็จการศึกษา

จากวิชาเอกอื่นในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ก็ยังคงมีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนจดจำเรื่องราวในอดีตผ่านการบอกเล่าจากผู้สอนเป็นส่วนใหญ่ และปลูกฝังค่านิยมรักชาติผ่านผู้สอนเป็นตัวอย่างร่วมด้วย แม้ว่าผู้สอนจะมีความพยายามจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความหลากหลาย เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน แต่ก็ยังพบการถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์โดยการบอกเล่าจากครูสู่นักเรียนโดยตรงเหมือนกับประสบการณ์การเรียนรู้เดิมของผู้สอน โดยเฉพาะเนื้อหาประวัติศาสตร์สงครามกับประเทศเพื่อนบ้าน ที่บันทึกความรู้สึกที่ดีต่อกันมากกว่าการทำความเข้าใจเรื่องราวการใช้ชีวิตของมนุษย์ ด้วยเหตุนี้การศึกษาประวัติศาสตร์จึงต้องมุ่งเปิดโลกทัศน์ทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ภูมิภาค เพื่อตระหนักถึงอัตลักษณ์และวัฒนธรรมร่วมกัน รวมทั้งต้องยอมรับความจริงเกี่ยวกับทัศนคติยกตนข่มท่านหรือความเป็นชาตินิยมสูงส่ง ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญต่อการรวมประชาคมอาเซียนอย่างยิ่ง (อัศรพงษ์ คำคุณ, 2558 อ้างถึงใน ภาคิน นิมมานนธวงศ์ และณัฐพงศ์ ดวงแก้ว, 2558)

“ครู” จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์แก่ผู้เรียน ซึ่งอาจสอดแทรกทัศนคติหรือความรู้สึกนึกคิดส่วนบุคคลประกอบการบรรยาย ฉะนั้นการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ผู้สอนจึงต้องตระหนักถึงความเป็นกลางในการให้ข้อมูลและตรวจสอบข้อมูลทางประวัติศาสตร์อยู่เสมอ เนื่องจากข้อค้นพบใหม่ ๆ เกี่ยวกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา (Martin Booth, 1971) จากการศึกษาจึงพบว่า การกระตุ้นให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าความเป็นมาของประวัติศาสตร์ชนชาติตนที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์อื่น ๆ ในบริบทอาเซียนยังมีน้อย ทำให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างจำกัดท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมพหุวัฒนธรรมอาเซียน และขาดความรู้ความเข้าใจในการเชื่อมโยงประวัติศาสตร์โดยการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นกลาง (ประเทศไทย, 2550)

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้จึงทำให้ผู้ร่วมวิจัยในฐานะผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ได้สะท้อนภูมิหลังประสบการณ์ที่หล่อหลอมให้ผู้สอนมีแนวคิดและทัศนคติในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ที่แตกต่างและคล้ายคลึงกัน ซึ่งเกิดจากการที่ผู้สอนเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จนกลายเป็น อัตลักษณ์ครู (Teacher Identity) ที่มีลักษณะเฉพาะตน ซึ่งส่งผลต่อบรรยากาศชั้นเรียน พฤติกรรม การตัดสินใจ และปฏิสัมพันธ์ของครูต่อผู้เรียน เพื่อนร่วมงาน วิชาชีพ และสังคมพหุวัฒนธรรมยุคอาเซียน (อรรถพล อนันตวรสกุล, 2561)

2. การตีความและให้ความหมายประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในบริบทอาเซียนของครูผู้สอนระดับประถมศึกษา

ผู้สอนระดับประถมศึกษาสามารถให้ความหมายวิชาประวัติศาสตร์จากประสบการณ์ซ้ำ ๆ ในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในชั้นเรียน กล่าวคือ “วิชาประวัติศาสตร์”

เป็นการศึกษาเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีต เพื่อถ่ายทอดแก่นครุ่นหลังให้ตระหนักรู้ถึงความดีงามและความสำคัญของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านมา ก่อให้เกิดความรักและหวงแหนอารยธรรมของตน ตลอดจนช่วยสร้างความตระหนักรู้ถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น

การพิจารณาประสบการณ์ของผู้สอนจากการจัดการเรียนการสอนในการตีความและให้ความหมายต่อวิชาประวัติศาสตร์ข้างต้นจึงสามารถสะท้อนแนวคิด ทักษะ และความคาดหวังของผู้สอนต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นเบื้องหลังการส่งต่อเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่สอดแทรกค่านิยมรักชาติแก่ผู้เรียน และสะท้อนความภาคภูมิใจในความเป็นไทยของผู้สอน โดยทักษะดังกล่าวล้วนมาจากการตีความการรับรู้จากประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ของผู้สอนทั้งสิ้น

ทั้งนี้การให้ความหมาย “วิชาประวัติศาสตร์” ดังกล่าวข้างต้นเป็นการให้นิยามภายใต้บริบทสังคมสมัยใหม่ที่มีการรวมกลุ่มของคนหลากหลายเชื้อชาติหลายภาษา เพื่อประสานผลประโยชน์ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมอาเซียน แม้ว่าสมาชิกอาเซียนแต่ละประเทศจะมีความเป็นชาตินิยมสูงที่เป็นอุปสรรคต่อการรวมกลุ่ม ซึ่งกระบวนการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ถือเป็นกลไกหนึ่งของรัฐในการสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจเพื่อควบคุมพลเมืองได้โดยง่ายและคาดหวังให้พลเมืองทำหน้าที่ส่งต่อเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ตามที่รัฐต้องการภายใต้เงื่อนไขสังคมพหุวัฒนธรรม (Martin Booth, 1971) ด้วยเหตุนี้ความหมาย “วิชาประวัติศาสตร์” ในบริบทใหม่ที่เกิดจากการตีความให้ความหมายประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนของผู้สอนประวัติศาสตร์ข้างต้นจึงมีความแตกต่างจากนิยาม “ประวัติศาสตร์” เดิมที่ว่าประวัติศาสตร์เป็นการสืบเสาะหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องราวการเปลี่ยนแปลงของสังคมรวมถึงปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ในอดีต ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้นั้นในสังคม ดังนั้นการเรียนรู้อาประวัติศาสตร์จึงเป็นสิ่งที่แสดงถึงการเข้าใจตนเองของมนุษยชาติ (Benjamin C. Cox.1, 1971) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการค้นพบข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์จากความหมาย “วิชาประวัติศาสตร์” ข้างต้นได้เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ เดิม “ประวัติศาสตร์” จะมุ่งเน้นการค้นพบความรู้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการสืบเสาะหาข้อเท็จจริงของหลักฐานในกระบวนการสืบสอบ (Inquiry) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ แต่ในบริบทสังคมสมัยใหม่การศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์จะใช้กระบวนการถ่ายทอดข้อมูลส่งต่อกัน โดยครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการส่งต่อเรื่องราวทางประวัติศาสตร์สู่ผู้เรียน เพื่อเน้นให้ผู้เรียนมีความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ สร้างความสามัคคีปลูกฝังความเป็นชาติ อันเป็นผลเนื่องมาจากการปรับการสอนวิชาประวัติศาสตร์แบบใหม่ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนด (ชาวนุวิทย์ เกษตรศิริ, 2518) ดังนั้นการตีความประสบการณ์ของผู้สอนที่มีต่อวิชาประวัติศาสตร์ในบริบทอาเซียนจึงทำให้นิยามประวัติศาสตร์เปลี่ยนแปลงไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไปอาจขยายขอบเขตการศึกษาให้ครอบคลุมผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยที่เกิดขึ้นในครั้งนี้ โดยข้อมูลดังกล่าวอาจเป็นประโยชน์ในการวางแผนเชิงนโยบายในระดับที่สูงขึ้น เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ให้สอดคล้องกับบริบทสังคมอาเซียน

รายการอ้างอิง

- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2518). *ปรัชญาประวัติศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิณเสศ.
- ชาย โพลิตา. (2556). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- แถบสุข นุ่มนนท์. (2518). ในปรัชญาประวัติศาสตร์. ใน ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และสุชาติ สวัสดิ์ศรี (บรรณาธิการ). *ประวัติศาสตร์*. (น. 48). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิณเสศ.
- ทิตนา แคมมณี. (2558). *ศาสตร์การสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 19. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประยุทธ์ จันทร์โอชา. (2559). การก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. *จดหมายข่าวรัฐบาลเพื่อประชาชน*. 2(18), 1.
- เปรมโรจน์ บางอ้อ. (2556). *แนวคิดชาตินิยม ในแบบเรียนประวัติศาสตร์ ระดับชั้นประถมศึกษา ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภาคิน นิมนานธวงศ์ และณัฐพงศ์ ดวงแก้ว. (2558). *ประชาคมอาเซียน 2558 ประวัติศาสตร์บาดแผล-ความขัดแย้งวัฒนธรรมยังอยู่*. สืบค้น 12 มีนาคม 2560, จาก <http://www.tcijthai.com/office-tcij/view.php?ids=5422>
- มติชนออนไลน์. (2559). *รักษาการ รมว.ศธ.เผย “บิ๊กตุ” บอก “รมต.ตัวจริง” ให้รอปรับ ครม.* สืบค้น 12 มีนาคม 2560, จาก <http://www.matichon.co.th/news/386977>
- วนิดา วุฒิสถียร. (2527). *พัฒนาการของหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ ในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรางค์ ไคว่ตระกูล. (2549). *จิตวิทยาการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมศักดิ์ ชูโต. (2518). ในปรัชญาประวัติศาสตร์. ใน ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และสุชาติ สวัสดิ์ศรี

- (บรรณาธิการ), *ประวัติศาสตร์*. (น. 8). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิษณุ.
- อภัยชนม์ สัจจะพัฒนกุล. (2555). *การเสนอแนวทางการใช้กระบวนการสร้างสรรค์ความรู้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ โดยบูรณาการแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญญา ปลดเปลื้อง. (2556). การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปรากฏการณ์วิทยา. *วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข*. 13(2), 1- 10. สืบค้น 7 มกราคม 2560, จาก <https://www.tcithaijo.org/index.php/tnaph/article/view/11885>
- อรรถพล อนันตวรสกุล. (2561). *อัตลักษณ์ครู (Teacher Identity)*. สืบค้น 27 เมษายน 2561, จาก <https://www.facebook.com/athapol/posts/10155191043370583>
- Benjamin C. Cox. (1971). Historiography. *Encyclopedia of Education*. 4, 445.
- Booth, Martin. (1971). *In Disciplines of the Curriculum*. London: Mcgraw – Hill Book Company.
- Dance, E.H. (1967). Bias in History Teaching and Textbooks. *In History Teaching and History Textbook Revision*. Strasbourg: Council for Cultural Co – operation of the Council of Europe.
- Leonard V.W.A. (1989). Heideggerian Phenomenological perspective on the concept of the person. *Advances in Nursing Science*. 9(9), 40-55.
- Leonard, H. (1973). *Teaching Social Studies in Secondary Schools: A Hand book*. New York: Macmillan.
- Luhmer, M. (1990). Moral education in Japan. *Journal of Moral Education* 19, 7(1), 3.
- Pamela, M. (1974). *Why teach history?*. London: University of London Press.